

S.P.Q.R.

ROMSELSKABET

- Lateran-forliget
- Schweizerløven
- En by i Sabinerbjergene
- Romquiz

I disse tider, hvor landet er lukket ned på grund af risikoen for Corona-smitte, og hvor vi derfor ikke kan mødes, vil vi gerne med jævne mellemrum sende nogle ”nyhedsbreve” til adspredelse og underholdning.

Redaktion: Paul Anker Lund (næstformand)

Hvad er Lateran-forliget mellem Pavestaten og Mussolini egentligt?

Af Ole Andersen (bestyrelsesmedlem)

Da kong Vittorio Emanuele II af Sardinien i 1861 blev udråbt til italiensk konge, var kongeriget Italien skabt og bestod af det meste af Italien. Men ikke Rom. Kirkestaten med Rom som centrum havde på papiret eksisteret siden det 8. århundrede, men blev først en reel verdslig statsdannelse efter, at paverne kom tilbage fra Avignon i 1417. Den omfattede byen Rom og områder i Mellemitalien.

Monumento nazionale a Vittorio Emanuele II eller Fædrelandets Alter.

Det var et meget udbredt ønske i det nye kongerige, at Rom skulle være hovedstad. Men stormagterne Frankrig og Østrig garanterede Kirkestatens eksistens og blokerede for en indlemmelse af Rom i riget. Situationen ændrede sig med et slag, da Frankrig led et stort

nederlag ved Sedan i 1871 i Den fransk-tyske Krig. Italienske tropper hastede til Rom, og efter en kort kamp overgav de pavelige tropper i byen sig.

Rom blev hovedstad i Italien. Og selv om det italienske styre garanterede pavens urørlighed og suverænitet over bl. a. Vatikanet og Laterankirken, var der ikke udsigt til forsoning mellem paven og staten. Paven gik endda så vidt som til at lyse kongen i band. Pavens besiddelser blev konfiskeret, f.eks. blev Quirinalpaladset inddraget til kongelig residens.

Konfrontationen bestod et halvt århundrede, hvor paven sad som 'fange i Vatikanet'. Imens voksede byen Rom, og italienerne gjorde, hvad de kunne for at sætte deres eget præg på 'Pavernes Rom' både med nye imponante – og måske ikke altid lige vellykkede bygninger, f.eks. Justitspaladset, Fædrelandets Alter - og nærmest utallige monumenter over nationale helte.

Udsigten opad Via della Conciliazione. Det ses, at vejen ikke centrerer mod selve kirken, men mod obelisk på pladsen.

Først i 1929 kom det til et forlig, da Pius XI og Mussolini indgik det såkaldte Lateranforlig i Lateranpaladset ved siden af Laterankirken, der hvor paverne havde deres residens, indtil de flyttede til Vatikanet. Regimet anerkendte Vatikanstaten som en suveræn stat, der fik økonomiske kompensationer for tabt ejendom m.m., og forholdet mellem stat og kirke blev regelsat, f.eks. blev kirkelige bryllupper anerkendt af staten, og der skulle undervises i religion i offentlige skoler. Til gengæld anerkendte paven den italienske stat med Rom som hovedstad.

Aftalen blev taget med i den nye forfatning efter kongedømmets afskaffelse efter 2. verdenskrig. Først efter 1968 blev der i lovgivningen åbnet op for prævention, abort samt skilsmisse, og religionsundervisning i skolerne blev gjort valgfri.

Det blev sagt, at Lateranaftalerne var en af Mussolinis største bedrifter, og han fejrede den i 1936 ved at påbegynde etableringen af Via della Conciliazione (Forsoningsvejen) op mod

Peterskirken. Ved den lejlighed blev en masse bygninger og paladser revet ned. Mogens Nykjær har oplyst, at det ikke var en ny idé. Der havde tidligere været planer om en bred adgang til Peterspladsen nede fra Engelsbro ved Tiberen. Muligvis har allerede Bernini haft sådanne tanker, der også har været fremsat i det 17. og 18. århundrede.

Vejen blev først færdiggjort efter krigen og indviet i 1950, altså 7 år efter Mussolinis fald fra magten.

Det hører med til almindelig dannelse at mene, at vejen er en katastrofe. Det har jeg aldrig rigtigt kunnet forstå. Jeg synes faktisk, at udsigten fra starten af vejen op mod Peters Kirken er ganske imponerende. Til min udelte glæde har jeg set, at forfatterne af bogen 'Evighedernes by – Rom' deler den opfattelse.

Tak til Mogens Nykjær for supplerende oplysninger om tidligere tanker om en forbindelse fra Engelsbro til Peterspladsen.

Og tak til bogen 'Evighedernes by – Rom' for hjælp til ovenstående fortælling.

Schweizerløven

Af Susanne Trudsø (bestyrelsesmedlem)

Gennem mange hundrede år går store skarer af schweiziske mænd i fremmed krigstjeneste som lejesoldater. Det er datidens form for udvandring, som dels giver afløb for eventyrlysten og samtidig tilfredsstillende trangen til at skaffe sig bedre kår end, hvad der kan opnås i de hjemlige omgivelser, hvor mange fjelddale er overbefolkede i forhold til det afkast, som naturen kan yde de lokale. Man regner således med, at ikke mindre end 2 millioner schweiziske lejesoldater i løbet af tre århundreder tager del i udenlandske krige og kæmper for andre landes herskere.

En af de ejendommeligste og blodigste episoder i dette mærkelige systems historie er Schweizergardens kamp ved Tuilleries i Paris under Den franske Revolution. I mere end 150 år havde schweizere gjort tjeneste som den franske konges livvagter, men den 10. august 1792 går det galt. En vældig overmagt af fremstormende revolutionære styrker gør kampen både håbløs og forvirrende. Cirka tusind schweiziske soldater har på dette tidspunkt aflagt faneed og vil i troskab forsvare kong Ludvig XVI. Resultatet af kampen bliver, at 26 officerer og omkring 760 underofficerer og menige enten dræbes under selve kampen eller senere bliver massakreret, efter at de på kongens bud nedlægger våbnene og overgiver sig. I Schweizergarden er der i revolutionsårene 1789-92 en løjtnant Carl Josef Pfyffer von Altishofen (1771-1840), som stammer fra Luzern. I juni 1792 anmoder løjtnant Pfyffer sammen med nogle kammerater om orlov for at tage en tur hjem til Schweiz - en anmodning, som de dog trækker tilbage, da uroligheder i Paris bliver mere truende. Kong Ludvig XVI, som vil undgå misforståelser i befolkningen, giver imidlertid de schweiziske soldaterkammerater ordre til ufortrødent at foretage den påtænkte rejse, og derfor kommer Pfyffer ikke selv til at tage del i Schweizergardens forsvar af Tuilleries den 10. august 1792.

Efter de ulykkelige begivenheder i Paris hjemsendes og opløses Pfyffers regiment, men han fortsætter sin karriere i andre lande, og først i 1801 trækker han sig fra den militære løbebane og vender definitivt hjem. Pfyffer bliver aktiv indenfor mange områder; både politik, geologi og zoologi, og grundlægger også en kunstforening, opretter et litografisk

atelier og en kunsthandel. Samtidig med dette begynder Pfyffer også at syse med tanken om et monument til minde om sine kammerater, der faldt i Paris.

Men så længe at Schweiz er under fransk herredømme, kan der ikke agiteres offentligt for rejsningen af et monument, hvis budskab skulle rettes imod Frankrigs daværende herskere. Det ville Napoleon næppe have taget nådigt op. Først da schweizerne igen er herrer i eget land, og den bourbonske kongefamilie i 1815 atter er på tronen i Frankrig, bliver tanken om et monument fremsat offentligt.

Den 7. August 1817 - 25 år efter begivenhederne i Paris - beslutter det schweiziske statsforbunds delegeretforsamling på forslag af repræsentanterne fra Bern: " at vise det tidligere Schweizer-Garde-Regiment, hvis Heltemod indenfor Schweizerhistorien ikke fordunkles af noget ældre Eksempel paa patriotisk Dyd, en dyb og evig Taknemlighed og Beundring ved et særligt Dokument; for Efterslægten at bevare Navnene paa alle dem, der faldt med Ære paa den blodige Valplads, eller hvis Liv kort derefter blev ofret som Følge af deres Troskab, saavel som Navnene paa deres endnu levende Vaabenbrødre, ved en Fortegnelse, der skal opbevares i Forbundsarkivet; at overrække alle endnu levende Krigere i dette Regiment, som var til Stede den 10. August 1792 i Paris under Angrebet paa det kongelige Slot, en Erindringsmedalje af Jern med Ordene: Troskab og Ære".

Dette er dog ikke anderkendelse nok for Pfyffer. Han ønsker fortsat et monument, og det lykkes ham at få samlet cirka 28.000 franc ind. Ligeledes gør han sig tanker om, at det skal være en løve, og at placeringen skal være ved en klippevæg lidt uden for Luzern. Et par kunstnere sender nogle udkast til monumentets udformning, men Pfyffer er ikke tilfreds. Han retter derfor en opfordring til schweiziske kunstnere om at udarbejde modeller, der kan vises på den schweiziske kunstforenings udstillinger i Zürich og Bern i 1818. Men resultatet bliver ikke opmuntrende. Ingen af forslagene vidner om en kunstnerisk evne, der svarer til opgavens karakter og format.

Man må derfor henvende sig til en udlænding, en af de store. I virkeligheden kan kun to komme på tale; nemlig enten Canova eller Thorvaldsen. Man er dog bange for, at den stærkt optagne og fordringsfulde Canova vil stille alt for store honorarkrav. Desuden har man en fornemmelse af, at en nordbo vil egne sig bedre til at løse opgaven end en sydlænding.

Den schweiziske landfoged Vinzens Rüttimann får derfor til opgave at henvende sig til Thorvaldsen i Rom, og skal anmode ham om at udarbejde en skitse eller en model. Af taktiske grunde må Rüttimann dog ikke afsløre, at man i Schweiz faktisk ikke har midler nok til rådighed til at lade kunstværket udføre af Thorvaldsen selv eller af en af værkstedets betroede medarbejdere. Rüttimann må med andre ord bære sig diplomatisk ad og først sikre sig skitsen, derefter eventuelt også en model til en rimelig pris og foreløbig lade spørgsmålet om den endelige udførelse henligge i halvmørke!

Allerede den 22. april 1818 meddeler Rüttimann til Pfyffer, at sagen er i orden. Der går dog noget tid førend Thorvaldsen leverer en tegning. Egentlig er det en bunden opgave, da Pfyffer har ret faste idéer til værket; løven, dens stilling og attributterne. Men Thorvaldsen vil ikke skabe en *død* løve; det skal være en *hvilende*, døende løve. Argumentet er, at Schweizergarden på kong Ludvig XVI's bud indstillede kampen. "Løven var altså ikke død" skulle Thorvaldsen have sagt, "den må være hvilende".

Thorvaldsens skitse af den hvilende løve

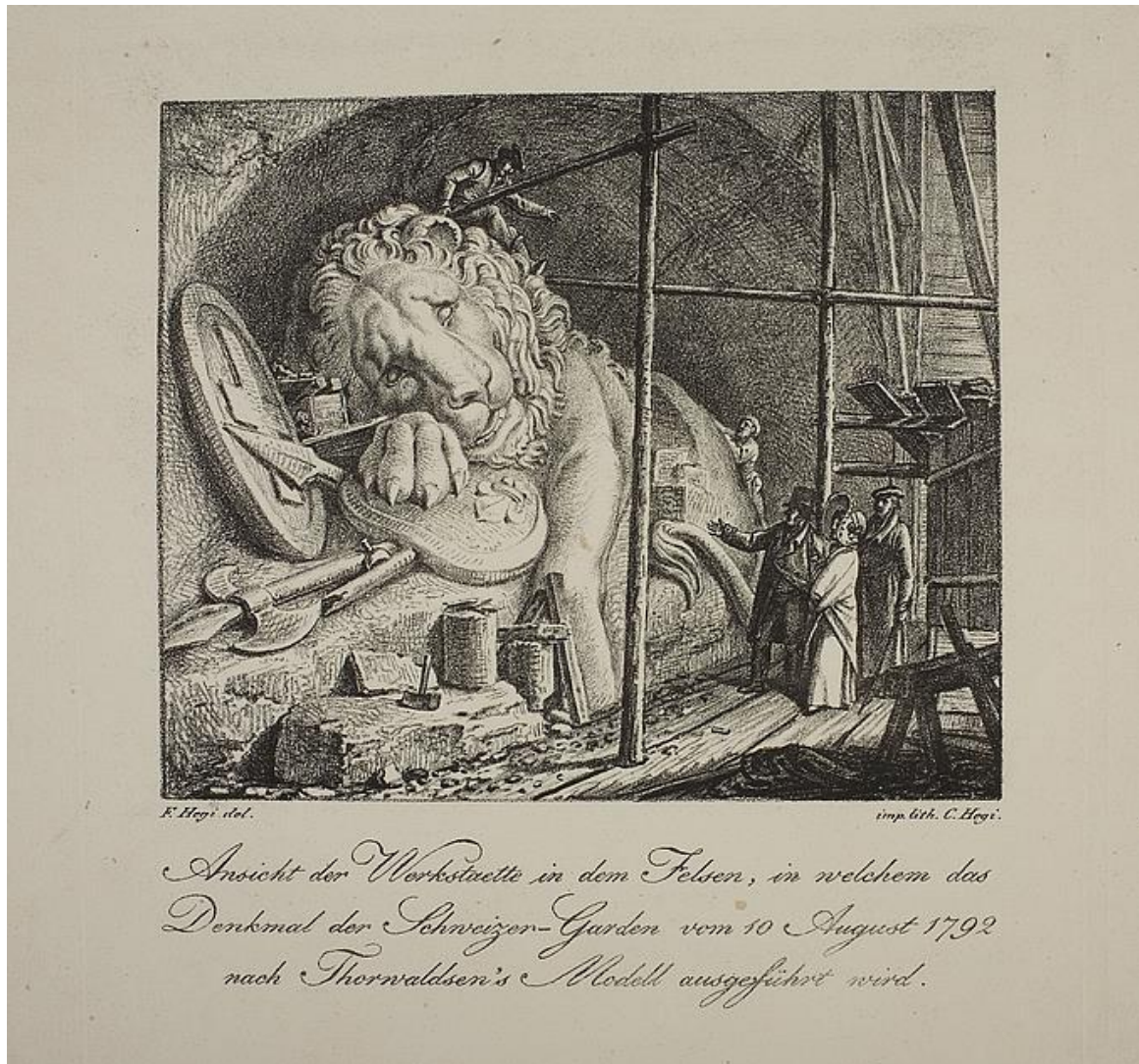
Et andet spørgsmål er materialet. Skal løven være i jern, bronze, granit eller marmor? Alle løsninger vil dog blive både dyre og besværlige. Efter nogen tid beslutter man sig for, at klippevæggen udenfor Luzern ikke blot skal være baggrunden eller rammen for løven. En undersøgelse af klippevæggen, som er i sandsten, viser nemlig, at bjergarten er solid nok og vil egne sig til udhuling af en grotte, hvori selve løven også kan udhugges.

Billedhuggeren Heinrich Keller, som var uddannet i Luzern, men bor i Rom og kender Thorvaldsen, kommer til at fungere som mellemmand, og han skriver den 20. februar 1819 til Pfyffer:

”Thorvaldsen er henrykt over Tanken om den kolossale Løve, som maa betyde en stor Besparelse for Dem, og som vil blive Tusinde Gange smukkere; han sagde nemlig: Selv om jeg laver Løven nok saa stor, i Bronze, vil den dog altid komme til at se ud som en Mus, og Klippen selv er vant til Klimaets Indflydelse, beskyttet ved Grotten og overhængende Buske og ikke — som en fremmed Stenblok — underkastet Vejrligets Indflydelse. Paa mit Forslag vil han nu udføre Løven i Legemsstørrelse og i og med selve Grotten, hvad der vil lette Udførelsen, forhindre enhver Fejltagelse og spare Dem ethvert Hovedbrud. Han mener — og dette forekommer mig ogsaa det bedste — at De bør benytte hele det solide Lag paa 33 Fod til Løven, Sidelagene til Grotte. Navnene maa skrives, uden bestemt Orden, nedenunder ogsaa i Kolossalstørrelse, større og mindre, saa at man ikke sporer noget Forsøg paa Nøjagtighed og Flid derved, saadan som Helhedens Karakter kræver det”.

Længe havde Thorvaldsen været ønsket i København, da han har en del store bestillinger, bl.a. vedrørende udsmykningen på Christiansborg Slot. Længe har han også haft undskyldninger for ikke at tage af sted, men endelig den 14. juli 1819 forlader Thorvaldsen Rom og har kurs nordpå. Modellen af løven er netop færdiggjort. Nu skal den blot tørre, og undervejs på sin færd hjem til København besøger Thorvaldsen Luzern og besigtiger klippevæggen, hvor grotte og løve skal udhugges. Sidst på året ankommer modellerne — en lille og en stor model - til Luzern. Men da den store model pakkes ud, viser det sig, at modellen er splintret i mere end halvtreds fragmenter, men det lykkes at samle stykkerne så vellykket, at det ikke ses.

Arbejdet med grotten bliver af både patriotiske og finansielle grunde betroet den schweiziske billedhugger Eggenschwyler, som efter nogen tid ved et ulykkestilfælde styrter ned fra stilladset, og som efterfølgende dør af sine kvæstelser. Opgaven overdrages derefter til den ret ukendte Lucas Ahorn (1789-1856), og han afslutter sit arbejde med udhugningen den 7. August 1821 efter 16 måneders intens indsats. Ahorn får som honorar 4074 Schweizerfrancs; og allerede den 10. august 1821 - på årsdatoen for Schweizergardens kamp - bliver monumentet afsløret i overværelse af blandt andet den danske kronprins, hvilket han personligt skildrer indgående i et langt brev til Thorvaldsen.

Stik af Franz Hegi, hvor det måske er Lucas Ahorn, som sidder øverst oppe i manken

I 1833 vinder den unge arkitekt Michael Gottlieb Bindesbøll (1800-1856) Akademiets store guldmedalje, hvilket samtidigt udløser et stipendium. Året efter drager han sydpå for i de kommende fire år at studere arkitektur i både Tyskland, Italien, Grækenland og Tyrkiet. Rom kommer han også til, hvor han bliver en naturlig del af kredsen af unge kunstnere omkring Thorvaldsen. Af sin onkel Jonas Collin – som samtidig er en af de ivrigste fortalere for et "Musæum Thorvaldsenianum" og en af Frederik VI's mest aktive embedsmænd indenfor kunst og kultur - bliver Bindesbøll bedt om at undersøge om Thorvaldsen nu også virkelig er interesseret i et museum i sin fødeby København. Det er han, og den 10. april 1838 afsender Thorvaldsen et underskrevet testamente afsted. Byen København skulle have hans kunstsamling og hans samling af egne værker.

Sonnes frise på Thorvaldsens museum, hvor Schweizerløven ses blive trukket hen til museets indgang

Bindesbøll bliver museets arkitekt, og maleren Jørgen Sonne kommer til at stå for frisen rundt på museets ydre facade. Langs Slotsholmskanalen skildres Thorvaldsens hjemkomst med fregatten Rota den 17. september 1838, mens facaderne mod slotskirken og Christiansborg slot viser værkernes transport til museet. Den sidste scene i denne skildring, placeret til venstre for museets indgang er 8 meter lang og viser gipsmodellen af Schweizerløven. Den køres på en blokvogn forspændt med to heste op ad en rampe, der er lagt over museets trappe, mens nogle mænd skubber bagpå. Scenen viser således det værk, som hædrer schweiziske soldaters indsats i forsvaret for den franske konge - et værk som således også kom til Danmark i såvel billede som form.

Schweizerløven i sin grotte i Luzern

Thorvaldsen har dog stadig uafsluttede sager på værkstederne i Rom, og i 1841 drager han atter mod Italien. På vejen derved tager han forbi Luzern, hvor man ved selvsyn for første gang ser sin hvilende, dødende løve. I Luzern er man forberedt, og fejrer besøget af den store kunstner, hvis værk i mellemtiden er blevet en enestående seværdighed.

God jagt på Thorvaldsen i København!
Og husk at holde god afstand til andre!

En by i Sabinerbjergene

Af Mogens Bang (formand)

I 1952 var to af datidens mest markante arkitekter og undervisere, professorerne Steen Eiler Rasmussen og Mogens Koch på studietur til Rom med et hold studerende fra Arkitektskolen.

Et af de fire studieobjekter eller opmålinger på turen var den lille bjergby Genazzano ca 40. km fra Rom. Ikke at forveksle med Genzano fra balletten "Blomsterfesten i Genzano". Byen ligger på en langstrakt klippekold. Fra byporten, som er den eneste indgang til byen, stiger man ad 2 stejle gade op til Collonafamiliens borg, der ligger isoleret og godt beskyttet, højt hævet over byens tage.

Resterne af en aquadukt fortæller at vandet fra bjergene mod nord løb ned til borgen og byens fontæner.

De to langsgående gade er byens rygrad og derfra udgår små stræder, ofte udformet som trappegader.

Under husene ses hulelignende kældre og stalde til muldyr. Husene er små, ofte kun to værelser, men folk lever typisk på gader og pladser. De fleste huse er enkle og tidløse, men ind i mellem finder man bygninger med pragtfulde portaler og rige, gotiske dobbeltbuede vinduer.

Nu snart 70 år senere lever byen stadig og påfaldende uberørt af tiden. Danske kunstnere havde opdaget byen i begyndelsen af 1800-tallet og forfatteren Vilhelm Bergsøe har skrevet en roman, hvis handling foregår i Genazzano.

Kilde: Arkitekten nov. 1952

Fotos Mogens Bang (1969)

Fotos Mogens Bang (1969)

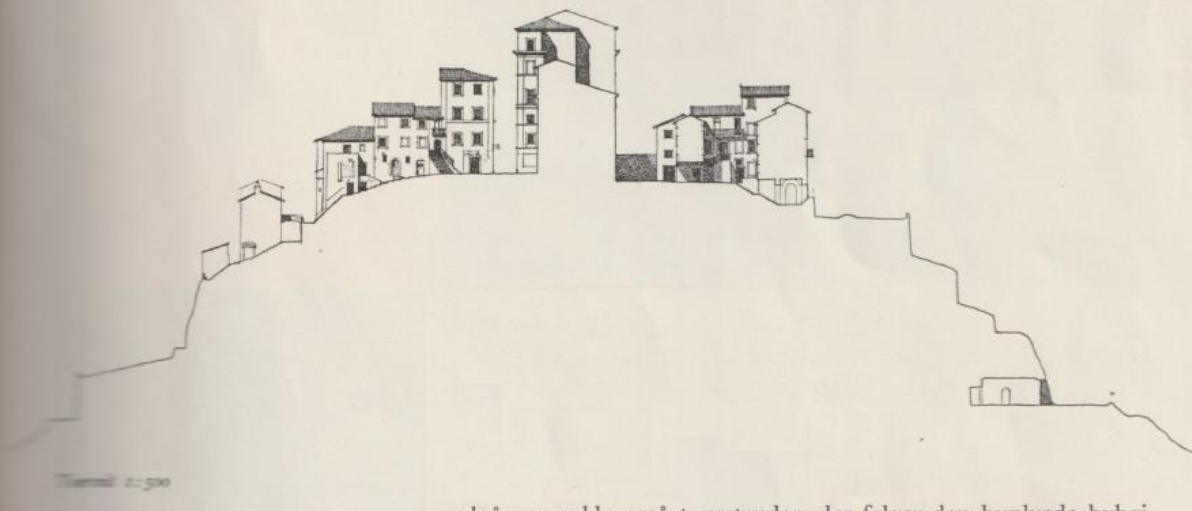

Billede af fra vest - til venstre Colonnaernes borg og park forbundet med den murede bro

Billede af byen - nord til venstre - ca. 1:1000

Tilsvarende 1:500

uden en række små trætræder, der følger den bulede buhai

Genazzano, skitser af studerende fra Kunstakademiet 1952

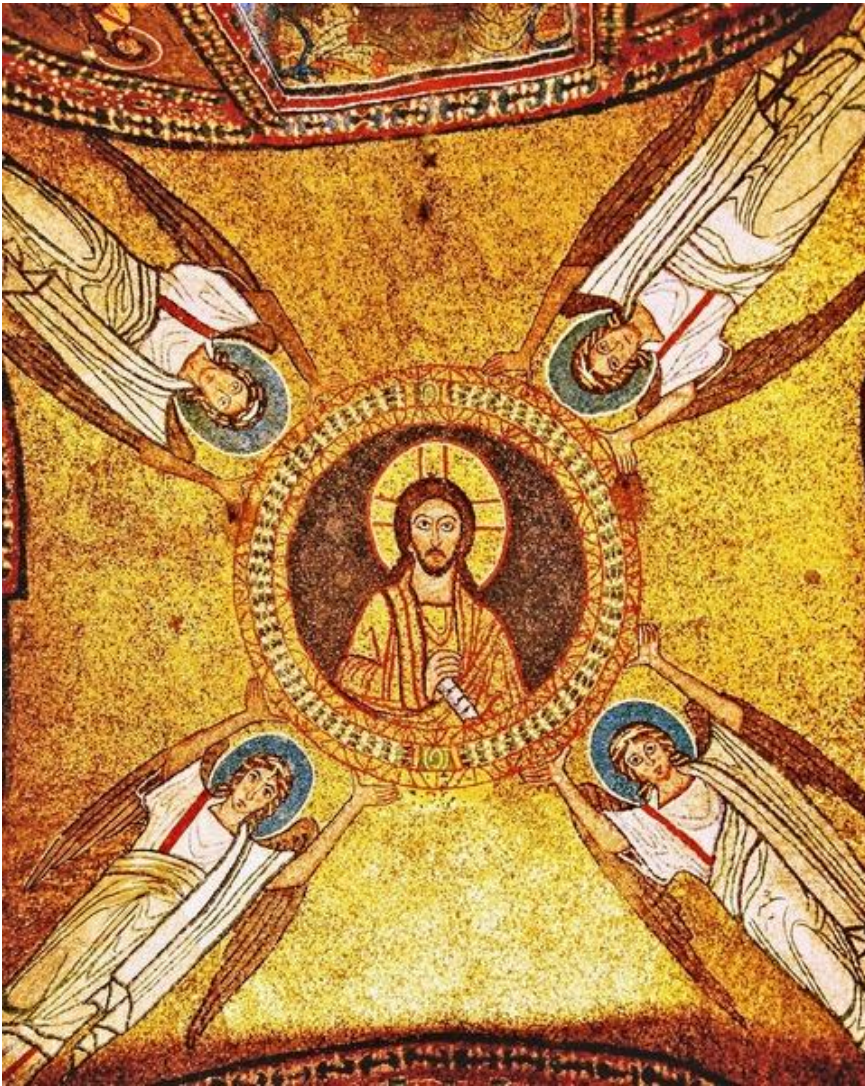
Romquiz

I nyhedsbrevene vil vi de kommende numre appellere til jeres store rigdom af viden om Rom og udfordre den med quizzer, som gradvist vil stige i sværhedsgrad.

Vi udtrækker bogpræmier blandt de bedste besvarelser. Svarene sendes til Mogens Bang mogensbang@vesterdalen.dk senest d. 10. maj.

De rigtige besvarelser kommer i næste nyhedsbrev

1. I hvilken kirke kan man se disse fantastiske mosaikker?

2. I hvilken klostergård i Trastevere står denne kæmpekrukke?

3. Denne indmurede gris er de sidste rester af en fontæne. Grisen har givet navn til en gade. Hvilken gade?

4. Hvilken berømt kunstner var fast kunde på denne café?

5. Hvor i Rom står denne skulptur af Thorvaldsen?

6. Skulpturen Diskoskasteren ses her i en kopi i bronze opstillet på dansk grund. Originalen var også i bronze og var græsk. Den kopierede de gamle romere, men i marmor. Men hvor i Rom står den antikke Diskoskaster i marmor?

7. Denne skulptur af kvinden Beata Ludovica Albertonis er skabt af billedhuggeren Bernini. Hvor befinder skulpturen sig?

8. Artiskokker tilberedt på denne måde er en delikatesse, som hidrører fra et bestemt kvarter i Rom. Hvilket kvarter?

9. Denne fontæne, der repræsenterer styrken, findes på et gadehjørne. På de tre øvrige gadehjørner er der også fontæner. Hvilket gadekryds er udsmykket med fontænerne?

10. Denne fontæne står i en lille gade med kunsthandlere og atelier, som fontænen refererer til med sine staffelier. Hvad hedder gaden?

11. Dette maleri står der hvor det er malet. Hvor er det?

12. Rom har været ulidelig varm om sommeren, så både kejsere, paver og senere de danske kunstnere har søgt ud i naturen og op bjergene. Hvad hedder denne kejservilla?

[Romselskabet S.P.Q.R](#)

Vesterdalen 52 | 2870 Dyssegård | Telefon 22 30 64 60 | mogensbang@vesterdalen.dk
Jyske Bank 7854 136115

